

Új orgona Győrött

Újabb orgonával gazdagodott Győr. A ma a városához tartozó Ménfőcsanak ménfői templomában Pápai Lajos megyéspüspök szentelte fel az új hangszer 2002. Laetare-vasárnapján. Az 1948-ban épült, 200 ülőhelyes templomban korábban csak egy kétmanuális elektronikus orgonapótlék állt a karzaton. Az új hangszer Jákó György győri mester műhelyében készült csúszkaládákkal, két

manuállal, pedállal, mechanikus traktúrával. A második manuál a karzat mellvédjéből előugró redőnyszekrénybe került, míg a főmű és a pedál a karzat két oldalán áll. A egyszerű vonalú, dísztelen szekrényzet mahagóni-árnyalatú. A regiszterek húzással működnek, a kopulákon kívül az orgonába nincs más játékszerű berendezés beépítve.

A hangszer diszpozíciója:

I. manuál:

Principal	8'
Traversflöte	8'
Prestant	4'
Rohrflöte	4'
Quinte	2 ² / ₃ '
Gemshorn	2'
Terz	1 ³ / ₅ '
Mixtura 4x	1 ¹ / ₃ '

pedál:

Subbass	16'
Gedackt	8'

II. manuál:

Bleigedackt	8'
Viola da gamba	8'
Vox caelestis	8'
Holzflöte	4'
Doublette	2'
Larigot	1 ¹ / ₃ '
Krummhorn	8'
Tremolo	

redőny a II. manuálhoz;
I+II, P+I, P+II kopulák.

Az orgona hangképét és szerkezetét is Jákó György tervezte. Az orgonaszentelésen Ruppert István győri orgonaművész mutatta be a hang-

szert, húsvét vasárnap pedig ifj. Wastl János székesfehérvári karnagy adott orgonahangversenyt — csellón közreműködött id. Wastl János.

Schéder Tamás (Győr)

A II. Váci Nemzetközi Gregorián Fesztivál — 2002. július 4–7.

A Váci Püspökség és a Gregorián Társaság által rendezett fesztiválon 16 szköla vett részt Ausztriából, Belgiumból, Dél-Koreából, Hollandiából, Németországból, Norvégiából, Olaszországból és Magyarországról.

Idézzünk Béres György meghívóleveléből:

„A fesztivál fő célja, hogy a résztvevők a gregorián éneket ott ismerjék meg és éljék át, ahol az keletkezett — a liturgiában. Ezért a rendezvény gerincét a liturgikus alkalmak alkotják, mivel ott tapasztalható meg a gregorián

ének imádságos lelkülete és művészi értéke. Emellett a szkölák hangversenyein a különböző interpretációs stílusokkal is találkozhatnak az érdeklődők.

A fesztivál másik célja, hogy a Nyugat-Európában folyó gregorián kutatásokba betekintést nyújtson. A Gregorián Társaság nemzetközileg elismert kutatókat hívott meg, akik ebben a témakörben tartják majd előadásukat. A gregorián ének történetét pedig egy kiállítás fogja bemutatni.”

Orgonaépítők és orgonaszakértők budapesti tanácskozásáról

2000. május 20-án este a Régi Zeneakadémián tartotta havi rendes ülését a Magyar Hangszerkészítők Szövetségének orgonaépítő szakosztálya. A gyűlés témája az orgonaépítők és a szakértők közti együttműködés fejlesztése volt. A rendezők a meghívott szakértők közül Trajtler Gábor orgonaművészt, evangélikus lelkészt, zeneigazgatót kérték fel a bevezető előadás megtartására, melyet okulásul — csekély szerkesztési változtatással az alábbiakban teljes terjedelemben közlünk.

Elsősorban is szeretném megköszönni a meghívást. Számomra ez a testület igencsak megbecsült. Egyrészt olyan mesterek gyülekezete, akik valami olyasmit tudnak, amit kevesen a világon: orgonát építeni. Részemről a megbecsülés már ott kezdődik, hogy bevallom, még egy sípot sem tudok összeforrasztani, de még egy deszkát sem simára gyalulni.

Másrészt olyan orgonaművészek gyülekezete, akik mind tudnak olyasmit, amit én nem. Egyiküknek az egész ország orgonáiról van átfogó képe, a másik a francia orgonák tudója, a harmadik a műemlékorgonák kérdéseiben van otthon. Így indokolt, hogy őszintén megbecsültnék érezsem magam egyszerűen azért, mert itt lehetek.

Másodsorban pedig azért szeretnék köszönetet mondani, hogy én kaptam a megbízást művészbarátaink közül a bevezető szavak elmondására. Ennek okát most nem kutatom. Talán olyasmiről esett rám a választás, amiről nem is tehetek: éveim száma lett eggyel-kettővel több kollégáiménál. Köszönöm a megtiszteltetést, hogy most nevükben szólhatok!

Gondolom, úgy lesznek hasznosak szavaim, ha most elmondom, miként látom a feladatomat mint orgonaszakértő. Természetesen más a feladat, ha javításról van szó, és más, ha új orgona építéséről.

Vegyük előbb a javítás esetét. Négy lépést tartok szükségesnek.

Az első: a mester illetve a mesterek ajánlása. A mester ajánlásánál szempont lehet: Milyen rendszerű és nagyságú az orgona, kitől várható el ennek jó megjavítása? Lehetőleg ne távol lakjon, hogy a karbantartás is a kezében maradjon. Az egyház anyagi helyzete is számít: nagy rezsiköltséggel dolgozó céget nem minden egyház tud kifizetni.

A mester megbízásában azonban az esetek 95%-ában a szakértő már nem tud beleszólni: akkor hívják, amikor már az egyházközösség szóba állt egy mesterrel.

A második lépés: a kiválasztott mesterrel illetve mesterekkel közösen fel kell mérni a teendőket. Ideális, ha több mesterrel van lehetőség a felmérést megejteni, mert így az egymás mellé tett árajánlatok is összemérhetők. A szakértő fogja tudni, hogy a kalkulált összeg milyen munkára vonatkozik, és helyesen fogja tudni tájékoztatni az egyházvezetőséget.

A harmadik feladat tulajdonképpen egy tolmácsolási feladat. Laikusoknak kell elmagyaráznom, mi mit jelent az árajánlatokban. Ha az egyháznak nincs elég pénze, akkor a szakértő feladata például, hogy tanácsot adjon a gyülekezetnek, mi hagyható el, és mi szükséges feltétlenül a munkálatokból.

A negyedik feladat az átvétel. Ez a legfontosabb, de az előbbi lépések nélkül ez a feladat formálissá válik. Ha nem tudom, milyen volt a hangszer, akkor nem tudom, hogy mennyi munka van a javított hangszerben. Ha az eredeti árajánlat összegének csökkentésére került sor egy alku során, akkor ellenőrizni kell, hogy a csökkentés címén nem maradtak-e el olyan lényeges munkafázisok, amelyek a csökkentésben nem szerepeltek. Az átvételnél nagyon lényeges, hogy az párbeszéd legyen a mester és a szakértő között. Legyenek mind a ketten igényesek. Ne mondják a rosszra azt, hogy jó. De megértőek is legyenek egymás iránt: a mester értsen meg, hogy a szakértő a hibát nem rosszindulattal keresi, a szakértő meg értse meg, hogy egy régi hangszernél mások a lehetőségek, mint egy új hangszernél. Ezek a párbeszédnek számomra mindig a legtanulságosabbak. Több olyan barátom van a mesterek között, akik szinte várják ezt a párbeszédet, mert olyan szempontok is előkerülnek ilyenkor, amire bevallásuk szerint nem is gondoltak.

Új hangszerek építésénél bonyolultabb a helyzet. Itt hét szakértői feladatot határoznék meg.

1. Fontos, hogy még mielőtt a templomterv elkészül, tárgyaljon az építész a szakértővel. Egyházunkban ma az a rend, hogy már a templom-

tervvel felkeresnek az építészek. De ez már kétsőnek látszik. A legtöbb templomtervben nincsen elegendő és megfelelő helye az orgonának. E hiba orvoslására egy tájékoztatót tartottam az építészeknek, de ez is kevésnek bizonyult. Ezért egyházvezetőségünk megbízott, készítsek el egy olyan iratot, amelyet a templomtervezőknek átadnak és amely leírja, hogy milyen egyházzenei követelményeknek kell egy evangélikus templomnak megfelelnie, különös tekintettel az orgona helyigényére és felállításának helyére. Remélhető, hogy ezután könnyebbek és eredményesebbek lesznek tárgyalásaim az templomtervező mérnökökkel.

2. A részletes templomterv ismeretében a templomépítés ideje alatt már megkezdődhet az orgona tervezése.

3. Az orgonatervet a gyülekezet vezetőségének kell cégekhez árajánlattételre eljuttatnia. Megkívánható, hogy az egyház több cégtől kapjon árajánlatot. Itt a szakértő feladata elsősorban nem az, hogy megmondja kitől ne kérjenek árajánlatot, hanem hogy még kitől kérjenek.

4. A cég kiválasztásában a gyülekezetet kell segíteni. Meg kell magyarázni, ki miért olcsóbb, ki miért drágább. Ezt laikusok nem tudják megítélni az árajánlatban foglaltak alapján. A döntésben viszont a szakértő vonuljon vissza. Csúpan az egyházvezetőségtől feltett kérdésekre válaszoljon lelkiismerete szerint. A döntés és az ezzel járó felelősség a gyülekezet vezetőségéé. Amit semmiképpen nem ajánlok, az a nyílt versenytárgyalás. Itt az orgonaépítők kerülnének egymással szembe, és hozott szakértők rontának le egymás becsületét. Más szakmákban ez megy, a mi szakmánkban ezt nem tartom helyénvalónak.

5. A szerződés aláírása előtt még ajánlatosak a különféle megbeszélések a megbízandó mester, a szakértő, az építész és a gyülekezet illetékese között. Ilyen témák: a végleges diszpozíció, a művek elhelyezése, egyéb részletkérdések (pl. játszóasztali elrendezés), a homlokzat kialakítása — jó ha az utóbbi belsőépítéssel együtt történik. Ezek tisztázása után történhet meg a szerződés aláírása. Azt tanácsolom, hogy az anyagi alkudozásoktól tartsa magát távol a szakértő. Ez nem az ő pályája.

6. A műhelymunkákkal párhuzamosan jó, ha a szakértő többször látogatást tesz a műhelyben. Ennek nem annyira az ellenőrzés a célja — legfeljebb annyi, hogy megnyugtathassa a gyülekezetet: készül az új hangszer. E látogatások célja inkább a szakértő és a készítő közti munkatársi viszony kiépítése. Sok vita elkerülhető az átvételnél, ha ez az összehangolódás megtörténik, és nem a kész orgonánál derül ki, hogy „ezt én egészen másként gondoltam”. És egy félkész hangszernél még mindig könnyebb módosítani, mint egy elkészültnél. A helyszíni szerelésnél is ajánlott a minél gyakoribb látogatás: lépésről lépésre ismert legyen a szakértő előtt minden munkafázis és tervének megvalósulása. (Zárójeltes ajánlatom: a látogatás legyen gyakori, de kifejezetten rövid. Ne tartsa fel beszélgetésével, kérdéseivel a munkálatokat.)

7. A legkényesebb feladat ismét természetesen az átvétel. A szakértő ne hunyjon szemet, ha hibát talál. De ismerje a teljesíthetőségek határait. Nem az a jó szakértő aki észreveszi a hibát hanem aki tudja, hogy mi a teljesíthetőség határa. Ez különösen is vonatkozik a hangolásra, az intonációra, a mechanikai egyenletességre. Az orgonaépítő pedig ne legyen sértődékeny, próbáljon segíteni a hiba kiküszöbölésén. És ha készül egy javítási lista a garancia keretében, akkor azt vegye komolyan.

Végül szeretnék még néhány megjegyzést a szakértőről mondani. Tulajdonképpen szerepe: a gyülekezet érdekének érvényesítését segíti a mesternél, a mesterség dolgait pedig megmagyarázza a gyülekezetnek. Nincs könnyű helyzetben. Nem egyszer vádolt meg gyülekezet, hogy én nem a gyülekezet érdekeit képviselem, hanem az orgonaépítőt. Pedig a szakértő a gyülekezetet megbízottja, csakis és kizárólag az egyháza fizeti, vagy fizeti ki, és nem az orgonaépítő. Becsülete érdekében azonban mégis mindkét oldal felé függetlennek kell magát tudnia és függetlenségét meg is kell ővnia mind a két féltől. Közvetítő a szerepe, ami a legnehezebb, mert mind a két oldalról vádolható részrehajlással. Talán így is fogalmazhatnék: ha mind a két oldalról gyanúsítják, akkor jó szakértő, mert pártatlan. A harmadik oldalon áll: a jó orgona megvalósulásának oldalán.